

Ξετυλίγοντας τη «Μήδεια» και τους «Πέρσες»

Το 12ο Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαίου Ελληνικού Δράματος συνεχίζεται

ΤΗΣ ΝΟΝΑΣ ΜΟΛΕΣΚΗ

να από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της διοργάνωσης (η οποία όντως έχει γίνει θεσμός και η οποία αναμφίβολα έδωσε θεατρική χροιά στους σκληρούς κυπριακούς Ιουλίου μήνες) είναι το στοιχείο του απρόσμενου, της έκπληξης. Συνήθως όταν σκοπεύεις να καταναλώσεις ένα πολιτιστικό προϊόν (μιλάω όπως πάντα από τη θέση ημών των θεατών) γνωρίζεις ή μαντεύεις το ποιοτικό του επίπεδο. Ή τουλάχιστον πιάνεσαι στα επικοινωνιακά δίκτυα των «πωλητών» του προϊόντος. Όχι όμως στα φεστιβάλ του Αρχαίου Ελληνικού Δράματος που διοργανώνει για 12η ήδη φορά το κυπριακό παράρτημα του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου. Εδώ οι ηρωικοί (το εννοώ, γνωρίζοντας πόσοι είναι) διοργανωτές τηρούν τον κανόνα της ίσης μεταχείρισης συμμετεχόντων σ' ότι αφορά την προβολή και την παρουσίαση των συμμετοχών. Τα «hit» της διοργάνωσης δεν προβάλλονται, η ισομερώς κατανεμημένη τηλεοπτική και έντυπη διαφήμιση παρουσιάζει πιο πολύ τη ροή της διοργάνωσης παρά τις παραγωγές . Αν η μια πλευρά του νομίσματος εί-

και η δημοκρατικότητα και η αναγκαία ίσως τήρηση ίσων αποστάσεων απέναντι σε αναπόφευκτα άνισες συμμετοχές, η άλλη πλευρά είναι η ελλιπής πληροφόρηση, η απουσία της δυνατότητας αυτοπαρουσίωσης ειδικά των ξένων ή καλύτερα να πω των μη ελληνόφωνων παραγωγών, όπως στον τύπο, έτσι και στο πρόγραμμα του φεστιβάλ. Το πρόγραμμα περιορίζεται στον τίτλο του έργου, στο όνομα του αρχαίου ποιητή (και τα δυο στοιχεία μπορούν να μετατραπούν κατά τη συνάντηση με την παράσταση, θα δείτε τι εννοώ αργότερα), από τη διανομή, και από την περιλήψη ότι αυτής καθαυτής της παράστασης, αλλά του αρχαίου δράματος από το οποίο αυτή «προέρχεται». Έτσι, ποτέ δε μπορεί κανείς να ξέρει, τι θα δει και πως θα νιώσει βλέποντας μια παράσταση του φεστιβάλ. Εμένα προσωπικά με γοητεύει αυτό το στοιχείο της έκπληξης, κάποτε λειτουργεί σαν ένα αδιάφορο περιτύλιγμα κάποιου θαυμάσιου δώρου, όπως συνέβηκε με την «Ηλέκτρα» του Εθνικού Θεάτρου της Ρουμανίας. Αλλά και τότε σκεφτόμουν ότι η «επιπεδω» διαφήμιση δεν επέτρεψε στους κύριους θεατές, παρά σε ελάχιστους, να απολαύσουν αυτή την καταπληκτική παραγωγή. Ας «ξετυλίξουμε» όμως μαζί τα δύο τελευταία θεάματα του φεστιβάλ.

«Πέρσες» από το Θέατρο Astragali
(πολυπολιτισμική παραγωγή Ιταλία, Μάλτα, Γαλλία, Ελλάδα, Αλβανία, Κύπρος)

Σκηνοθεσία: Φάμπιο Τολλέντι
Βοηθός σκηνοθέτης: Ιβάνο Γκοργκόνι
Παίζουν: Ελευθέριος Χαρέλλης, Χριστίνα Κωνστα-
ντίνου, Μάρα Κωνσταντίνου, Γκαετάνο Φιντάνζα,
Λένια Γκανταλέτα, Βασιλική Γεωργιάδου, Χρήστος
Γεωργίου, Βίκτωρ Τζακόνο, Έντον Κάτσα, Διομή-
δης Κουφτερός, Φράνσις Λεονέσι, Λάουρα Λου-
τάρντ, Ιούλα Μαρζούλλι, Ελεονίκη Μαστρία, Μα-
νουέλα Μαστρία, Έλενα Νάμαν, Αντώνιο Παλού-
μπο, Ρομπέρτα Κουάρτα, Φατίμα Σαΐ, Ευθύμιος
Σιαφκάλης, Σερένα Στιφάνη, Χριστίνα Σπυράτου,
Καμίλλε Τόμας.

Όπως και την προηγούμενη φορά, θεωρώ ότι είναι άδικο για τους ίδιους τους συντελεστές της παραγωγής το θέαμα που παρουσιάζουν να τιτλοφορείται και να κρίνεται ως «Πέρσερ» του Αισχύλου. Η πολυγλωσσία της παράστασης είναι ένα από τα δεδομένα και ταυτόχρονα ένα από το ζητούμενα της παράστασης. Ο σκηνοθέτης Φάμπιο Τολλέντι θρυμματίζει (ναι, νομίζω, αυτό είναι το σωστό ρήμα) το κείμενο του Αισχύλου, ανακατεύει τα θρύψαλα, παρεμβάλλει άλλα κειμενικά κομμάτια, αλλά κανείς από τους συντελεστές ή τους θεατές της παράστασης είναι τόσο γλωσσομαθής που να μπορέσει να ανασυναρμολογήσει το αρχικό κείμενο από τα αποδιδόμενα στα ιταλικά, ελληνικά, μαλτέζικα, αραβικά, γαλλικά και αγγλικά αποσπάσματα. Θαρρώ πως συχνά η αυτόα νακήρυξη κάποιου έργου τέχνης, οποιασδήποτε τέχνης, σε «αβανγκάρντ» κρύβει πίσω της τέτοια ανεύθυνη απουσία λογικής, ωσάν να είναι ποτέ δυνατόν η ανατροπή κάποιων παλιών αισθητικών κανόνων, για την οποία καυχείται ο κάθε πρωτοπόρος, να αντικατασταθεί με πλήρη απουσία κανόνων. Χωρίς να αναδείξει το ιδιαίτερο νόη-

μα των «Περσών», που, ως γεγονός, λειτουργεί καταπληκτικώς διαχρονικά, το θέμα της αλαζονείας αυτών που λαμβάνουν κρίσιμες για τη ζωή των χιλιάδων απόμων αποφάσεις, ο σκηνοθέτης ξεσηκώνει το θέμα των μεταναστών που πνίγονται στην προσπάθεια τους να διασχίσουν τη Μεσόγειο, των σφαγών στη Σάμπρα, Σατίλα, Βαγδάτη και αλλού, κάνοντας την παράστασή του «γενικώς» αντιπολεμική, δημιουργώντας στη σκηνή «διαχρονικό», όπως νομίζει, ομαδικό τάφο. Ποιος ο λόγος να χρησιμοποιεί γι' αυτό τον Αισχύλο, ποιος ο λόγος από το τόσο δυνατό «εθνικώς» να πιγαίνει το τόσο πλατύ και αύριστο «γενικώς»;

Η πολυπολιτισμικότητα της παράστασης, η χρήση πολιτιστικών στοιχείων από την παράδοση διάφορων, μεσογειακών, κυρίως, λαών, μετατρέπεται σε αυτοσκοπό, σε στοιχείο επίδειξης, και όχι αναζητήσιμα κοινών καταβολών ή τυπολογικών στοιχείων. Ο Φάμπιο Τολλάντι πρέπει να έχει το χάρισμα να εμπνέει τυφλή πίστη και

αφροσίωση στην πολυεθνική του υποκριτική ομάδα, καθώς οι περισσότερες από τις χωριστές υποκριτικές ενιατούρες, από τις οποίες αποτελείτο η παράσταση, είχαν χαρακτήρα σχεδόν σαδομαζοχιστικό, με τους ηθοποιούς να βασανίζουν τον εαυτό τους ή τους συμπαίκτες τους σ' αυτά τα κουραστικά παιχνίδια. Το στοιχείο της εξουθενωτικής επανάληψης πρέπει να κυριαρχεί στη μεθοδολογία του Φάμπιο Τολλέντι. Μάλλον χρησιμοποιώντας την ιδέα της τελετουργικής προέλευσης του αρχαίου δράματος ως...άλλοθι, ο σκηνοθέτης βάζει το χορό του να επαναλαμβάνει την ίδια μουσική φράση ασταμάτητα για είκοσι περίπου λεπτά, τους ηθοποιούς να χτυπούν, π.χ., τη μια πέτρα με την άλλη ή μια βάρκα με μια βέργα τόσες απανωτές φορές, που η συμπόνια των θεατών προς τους ηθοποιούς τελικά ξεπερνά τη δική τους δυσφορία. Το χώμα, το αίμα, το νερό, το μαχαίρι, έχαναν τη συμβολική τους δύναμη ακριβώς από την κατάχρησή τους στη σκηνική πράξη και μετατρέπονταν σε όργανα βασανιστηρίων. Καθώς και η γύμνια των ηθοποιών, που στην τέχνη μπορεί να έχει αισθητική ή συμβολική χρήση, εδώ έχανε κάθε νόημα και επέστρεφε στην κυριολεξία της. Η σκηνή έμοιαζε με τους πίνακες του Bosch με πολλά μικρά ανθρώπινα σώματα να τιμωρούνται και να εξευτελίζονται εδώ κι εκεί. Το σωματικό θέατρο, οι φωνητικές ασκήσεις, ποτέ δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά απλά κάποια από τα πολλά υποκριτικά μέσα που στόχο πρέπει να έχουν πάντα εμένα το θεατή, αλλιώς προς τι η συνάντησή μας; Και όταν οποιοδήποτε αβανγκάρντ έργο, οποιασδήποτε τέχνης, δεν μπορεί να τεκμηριώσει τους γεωτερισμούς του, δεν μπορεί να αρθρώσει δικούς του κανόνες στη θέση εκείνων που προσπαθεί να καταργήσει, τότε δεν μπορεί να θεωρείται έργο τέχνης.

«Μήδεια» από το Θέατρο Instabile di Aosta, Ιταλία

Σκηνοθεσία: Θέατρο Instabile di Aosta, Ιταλία.
Διευθυντής σκηνής: Μάρκο Σιενεβιέρ
Φωτισμοί: Ιγκνάτσιο Ιαναρίνο
Παίζουν: Σμεράλδα Καπίτσι, Μάρκο Σιενεβιέρ,
 Ντανιέλε Σπαντόν, Βαλεντίνια Μουσολίνι, Φά-
 νη Γουίνσμπούργκ, Σύλβια Βόνα.

Έχω ήδη πάρει θέση, αλλάζοντας τον τίτλο της παραγωγής. Στο πρόγραμμα αναφέρεται η «Μήδεια» του Ευριπίδη. Η παράσταση του νεανικού ιταλικού θιάσου δεν είχε να κάνει με το κείμενο του Ευριπίδη. Αποτελούσε ελεύθερη απόδοση της υπόθεσης της «Αργοναυτικής» και της υπόθεσης της «Μήδειας». Ξέρετε πώς είναι αυτές οι παιδικές εκδόσεις «Μύθοι και θρύλοι της Αρχαίας Ελλάδας», χωρίς πηγές και συγγραφείς; Κάτι παρόμοιο είχαν επιχειρήσει να κάνουν οι συντελεστές της παράστασης. Ο αφηγητής ήταν όλος ο εξαμελής θιάσος. Το θεατρικό παιχνίδι ήταν αθώο και ερασιτεχνικό. Οι θεατές ήταν ελεύθεροι να επιλέξουν να συγκινηθούν με τα νιάτα, τον ενθουσιασμό και την αγάπη των Ιταλών προς την ελληνική μυθολογία, ή να δυσανασχετήσουν με την αφέλειά της παραγωγής. Τη σκηνοθεσία της παράστασης υπογράφει όλος ο θιάσος, έτσι οι ευθύνες για τον αισθητικό εκλεκτισμό και τη μίξη άσχετων μεταξύ τους στοιχείων στο μουσικό, χορευτικό και υποκριτικό επίπεδο φέρνει όλη η

χαρούμενη ομάδα. Η κίνηση χορευτική και ακροβατική, έπαιζε σημαντικό ρόλο στην παραγωγή, αλλά ακόμα και οι ριψοκίνδυνες ασκήσεις πάνω στο μεταλλικό πύργο που αποτελούσε το σκηνικό της παράστασης, ακόμα και το επικίνδυνο (εγώ πάντως έκλεινα τα μάτια μου) παιχνίδι με τη φωτιά, έφεραν πάνω τους μια ανεξίτηλη σφραγίδα ερασιτεχνισμού. Όχι όμως προχειρότητας, επειδή και το κείμενο (έστω και αυτό από το θίασο γραμμένο) προϋπήρχε και στάλθηκε για μετάφραση, κι έτσι μπορέσαμε να το δούμε σε υπότιτλους, και ο μεταλλικός πύργος ήταν μια περίπλοκη κατασκευή, της οποίας το κάθε εξάρτημα χρησιμοποιήθηκε τελικά στην κίνηση των νεαρών ακροβατών-ηθοποιών. Όταν η Μήδεια σκότωσε τα παιδιά της, αυτά σκαρφάδλωναν στην άκρη του πύργου, φόρεσαν ζώνες ασφαλείας, και κρεμάστηκαν απ' εκεί ψηλά παριστάνοντας τα πτώματα. Όμως η πίστη της ομάδας σ' αυτό που κάνει, η εμφανής χαρά της δημιουργίας που ένωθαν, μα απονήρευτη στάση μπροστά στο τραγικό και στο αστείο (με τι χαρά παρίσταναν τους θεούς του Ολύμπου να τρώνε καναπεδάκια σολομού ενώ αποφάσιζαν για τις μοίρες των ανθρώπων), τέλος πάντων, όλα αυτά μαζί μας κάνουν να καταλήξουμε στο ... «αθώος ο κατηγορούμενος»